

A MESTERSÉGES INTELLIGENCIA JÖVŐJE A BÍRÓI DÖNTÉSHOZATAL KERETÉBEN

THE FUTURE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN JUDICIAL DECISION-MAKING

Hudák Vivien*

Abstract

The aim of my study is to present artificial intelligence in the judiciary, and in particular in the role of the judge. I will also provide insights into its concept and its current relationship with law and justice, both internationally and domestically. I will also formulate issues that could be seen as advantages or disadvantages for the future of AI in the role of the judiciary.

Keywords: artificial intelligence, judiciary, judicial decision-making, technical progress, future

Kulcsszavak: mesterséges intelligencia, igazságszolgáltatás, bírói döntéshozatal, technikai fejlődés, jövő

Bevezetés

Az emberiség növekedésével kéz a kézben jár a technikai fejlődés is, hogy segítse a mindennapok nehézségeinek leküzdését. A jelenben elértünk a technika olyan határait, ahol az emberek Isten szerepébe bújva létrehozták az úgynevezett mesterséges intelligenciát (*angolul: artificial intelligence*), amit az emberhez hasonló komplex gondolkodással próbálnak felruházni, valamint saját magától történő tanulását elősegíteni. Ezen technikai területnek csak a hajnalán járunk, és messze még a vége, mert folyamatos és precíz fejlesztéseket igényel ahhoz, hogy biztonságosan alkalmazhatóvá váljon az egyes munkaterületeken és teljes egészében képesek legyünk bízni a működésében.

1. Mi is az a mesterséges intelligencia?

Elsősorban mi is jut eszébe az embernek a mesterséges intelligencia szó hallatán? Mindenki hétköznapi viszonylatban egyből olyan gépekre gondol, amik ember kinézetűek és próbálnak hasonlóan tevékenykedni hozzánk, valamint emberi elme által fel nem fogható információ mennyiség birtokában vannak. Ez az elképzelés valamilyen szinten megállná a helyét, de nem teljesen korrekt abból a szempontból, hogy ennyiből ki lehessen indulni és hosszas következtetéseket levonni. Ezért van szükség egy tisztább definícióra, aminek a megalkotására az Európai Bizottság már régóta törekszik, így az alábbi definíció egy 2018-as dokumentumból származik, amely így szól:

* Hudák Vivien ötödéves, nappali tagozatos joghallgató, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar
hudakvivien98@gmail.com; konzulens: Pusztahelyi Réka, docens, ME-ÁJK, Polgári Jogi Tanszék.

„A mesterséges intelligencia intelligens viselkedésre utaló rendszereket takar, amelyek konkrét célok eléréséhez elemzik a környezetüket és – bizonyos mértékű autonómiával – intézkedéseket hajtanak végre.”¹

A mesterséges intelligencián alapuló rendszereknek két fajtáját lehet megkülönböztetni:

1. *szoftveralapú rendszer*: ez a virtuális valóságban működik (pl.: hangasszisztensek, keresőprogramok stb.)
2. *hardvereszközökbe beépíthető rendszer*: (pl.: fejlett robotok, drónok, autonóm járművek stb.)

A teljesítmény növeléshez adatokra van szüksége a mesterséges intelligenciával összefüggő technológiák tekintetében, ami egyben elő segíti egyes területeken a döntéshozatal javítását és automatizálását. (pl.: érintett rendszerből vagy hálózathoz származó adatok alapján megtanítható kibertámadás felismerésére.)²

Összefoglalva a mesterséges intelligencia célja, hogy az emberek mindennapi vagy munkahelyi teendőit segítse, könnyebbé tegye, esetlegesen az életveszélyesebb feladatok elvégzése esetén helyettesítse őket, tehát egy fajta szárnysegéd funkciót tölt be.

2. Mesterséges intelligencia és a jog viszonya

Jelenleg a kettejük viszonya eléggé új keletű és kevésbé szabályozott terület, ebből kifolyólag elég sok álláspont és de lege ferenda szabályozási vagy jogszabály értelmezési javaslat fogalmazható meg. Ahhoz, hogy a jelenlegi szabályozási helyzetükről átfogóbb képet kapjunk, tekintsük át egyes országok szabályozásait a mesterséges intelligenciával kapcsolatosan.

2.2. Nemzetközi szinten

2.2.1. Európai Unió

A nagy globális szereplők közül az Európai Unió dolgozta ki elsőként a mesterséges intelligencia fejlesztését és használatát szabályozó általános kereteket. E dokumentumok között jelentős fordulópontot jelentett a 2021. áprilisában nyilvánosságra hozott Mesterséges intelligenciáról szóló jogszabály (angolul: AI Act).³ Ennek a célja, hogy ezen technológiai terület fejlődése által széles körű gazdasági és társadalmi előnyökhöz jussanak az iparágak és a társadalmi tevékenységek teljes spektruma. Használata továbbá elősegítheti a társadalmi és környezeti szempontból előnyös eredményeket, valamint kulcsfontosságú versenyelőnyt biztosíthat a vállalkozások és az európai gazdaság számára is. Tehát összefoglalva, az mesterséges intelligenciával rendelkező alkalmazások az uniós értékeknek megfelelő és az emberi jogok védelmét szolgáló alkalmazások legyenek.⁴

¹ Communication from the Commission to European Parliament, European Council, the Council, the European Economic and Social Committee, the Committee of the Regions on Artificial Intelligence for Europe, Brussels, 25.4.2018 COM(2018) 237 final. 1. <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2018/EN/COM-2018-237-F1-EN-MAIN-PART-1.PDF> (letöltés ideje: 2022.09.16.)

² COM(2018) 237 final i.m.

³ Pete TOWNSHEND: How is AI regulated around the world? <https://smartframe.io/blog/how-is-ai-regulated-around-the-world/> (letöltés ideje: 2022.09.16.)

⁴ Az Európai Parlament és Tanács rendelete: A mesterséges intelligenciára vonatkozó harmonizált szabályok (a mesterséges intelligenciáról szóló jogszabály) megállapításáról és egyes uniós jogalkotási aktusok módosításáról. Brüsszel, 2021.4.21. COM(2021) 206 final

Az AI Act-et úgy tervezték meg, hogy az a mesterséges intelligencia technológiájának folyamatos változásával együtt fejlődjön, így a technológiai fejlődéssel párhuzamosan kiigazíthatóak legyenek. Ebből fakad, hogy a szolgáltatóknak folyamatos értékeléseket kell tartaniuk annak érdekében, hogy biztosítani tudják majd a jogszabályoknak megfelelő működést.⁵

Az Európai Unió két új javaslatot alkotott a mesterséges intelligenciával kapcsolatos polgári jogi felelősségére vonatkozóan. Az első javaslat megalkotásának alapját az képezte, hogy az mesterséges intelligencián alapuló termékek és szolgáltatások által okozott károkkal kapcsolatos kártérítési igények kezelésére a nemzeti szabályok jelenleg nem megfelelőek. Ezáltal a tervezet hangsúlyt fektet a mesterséges intelligencia által okozott károk károsultjainak a védelmére, továbbá csökkentené a MI-t fejlesztő vagy alkalmazó vállalkozások jogbizonytalanságát a polgári jogi felelősségükre vonatkozóan és megakadályozná a nemzeti szabályok mesterséges intelligenciával kapcsolatos kiigazításait a polgári jogi felelősségre vonatkozóan.⁶

A második javaslatban megerősíti, hogy a mesterséges intelligencia-rendszerek és a mesterséges intelligencián alapuló javak „termékeknek” minősülnek, ebből adódóan sorolná a termékfelelősségről szóló irányelv hatálya alá. Termékfelelősségi szempontból ez azt jelentené, ha az mesterséges intelligencia kárt okoz, a gyártó vétkességét nem kell a károsultnak bizonyítania, továbbá a gyártóval szembeni felelősséget kiterjesztené az általuk forgalomban hozott termékeken végrehajtott változtatásokra is. A javaslat továbbá lehetővé tenné a hardvergyártók, a szoftverszolgáltatók és a termék működését befolyásoló digitális szolgáltatásokat nyújtók felelősségre vonását is.⁷

2.2.2. Egyesült Királyság

Az Egyesült Királyság kormánya még általános jogi keretet még nem biztosított a mesterséges intelligencia fejlesztések és alkalmazások számára, viszont kidolgozott egy 10 évre szóló technológiai fejlesztési stratégiát. A célja ezzel a stratégiával, hogy a Királyság a legjobb hely legyen, ahol a mesterséges intelligenciával együtt lehet élni és dolgozni, világos szabályokkal, szigorúan alkalmazott etikai elvekkel és innováció-barát szabályozási környezettel. Összességében ezáltal a mesterséges intelligencia szabályozásának globális tekintélyévé szeretne válni, a következő 5 éven belül.

2022 januárjában bejelentették az AI Standards Hub felállítását, amit az Alan Turing Institute, National Physical Laboratory és a British Standards Institution fog kísérleti céllal megvalósítani, kormányzati kezdeményezés alapján. Ennek a célja online forrás biztosítása oktatási anyagok és gyakorlati eszközök számára, amelyeknek majd a globális szervezetek szabványainak kidolgozásában és azok előnyeinek kihasználásban segítené a szervezeteket.⁸

⁵ TOWNSHEND i.m.

⁶ Javaslat: Európai Parlament és Tanács irányelve: a szerződésen kívüli polgári jogi felelősségre vonatkozó szabályoknak a mesterséges intelligenciához való hozzáigazításáról (a mesterséges intelligenciával kapcsolatos felelősségről szóló irányelv) Brüsszel, 2022.09.28. COM(2022) 496 final <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022PC0496&from=EN> (letöltés ideje: 2022.09.16.)

⁷ Javaslat: Európai Parlament és Tanács irányelve: a hibás termékekért való felelősségről. Brüsszel, 2022.09.28. COM(2022) 495 final <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52022PC0495&from=EN> (letöltés ideje: 2022.09.16.) Vö. *Lányi Örs*: Perelhetők lesznek a drónok és a mesterséges intelligencia gyártói az EU-ban <https://24.hu/tech/2022/09/28/eu-szabalyozas-mesterseges-intelligencia-dron-okoseszkoz-innovacio/fbclid=IwAR3WaW5Bn2X8GgVTC1np8DoCd2quAIgo9czggIOa7ooJgsispkBuFqDdoFQ> (letöltés ideje: 2022.09.28.)

⁸ TOWNSHEND i.m.

Az AI Standards Hub a nemzeti AI-stratégia részét képezi, mely jelentősen megnöveli az UK szerepét a globális AI technikai szabványok kidolgozásában. Egy elvégzett kutatás eredménye alapján várhatóan 2040-re vagy 1,3 millió brit vállalkozás fogja használni a mesterséges intelligenciát, és az erre fordított kiadások meghaladhatják majd 200 milliárd fontot, erre az időpontra.

AI Standards Hub a kísérleti szakaszában összpontosítani szeretne a következő célkitűzésekre

- A brit részvétel növelése a globális AI-szabványok kidolgozásában a technikai szabványokkal és fejlesztési kezdeményezésekkel kapcsolatos információk hozzáférhető, felhasználóbarát és inkluzív módon történő összegyűjtésével.
- Az AI-val foglalkozó közösség összefogása workshopok, rendezvények és egy új online platform révén, hogy világszerte összehangoltabb elkötelezettséget ösztönözzön a szabványok kidolgozásában.
- Oktatás, képzés és szakmai fejlődés számára eszközök és útmutatók létrehozása, hogy segítse a vállalkozásokat és más szervezeteket a AI technikai szabványok létrehozásában való részvételben, valamint a szabványok kidolgozásában való globális együttműködésben.
- Nemzetközi együttműködések feltárása, annak érdekében, hogy a szabványok kidolgozását az AI-szakértők széles köre alakítsa ki a közös értékekkel összhangban.⁹

2.2.3. Amerikai Egyesült Államok

Az USA területén még nem került sor szövetségi szintű szabályozásra, habár különböző kormányzati szervezeti egységek kiemelkedő tevékenységet folytatnak a mesterséges intelligenciával kapcsolatos aggályok kezelése érdekében. Így például a Szövetségi Kereskedelmi Bizottság (Federal Trade Commission¹⁰), tanácsokat a vállalkozások számára a mesterséges intelligencia jelenlegi és jövőbeni tisztességes működtetés tekintetében. Továbbá az Egyesült Államok Egyenlő Foglalkoztatási Lehetőségek Bizottsága (U.S. Equal Employment Opportunity Commission, <https://www.eeoc.gov/>) is kezdeményezést indított a mesterséges intelligenciáról és az algoritmikus méltányosságról, hogy a foglalkoztatási folyamatban használat mesterséges intelligencia megfeleljen az emberi törvényeknek.

A Nemzeti Szabványügyi és Technológia Intézet a köz- és magánszektorral együttműködve dolgozta ki az AI kockázatkezelési keretrendszert (AI Risk Management Framework, AI RMF). Ez a keretrendszer rugalmas, mérhető és strukturált kockázat elemzéseket kínál. Célja, hogy segítse a szervezetek tervezéssel kapcsolatos vállalati és társadalmi kockázatok kezelését és megértését.¹¹

2.2.4. Kína

Kínában 2022. március 1-jén léptek hatályba a mesterséges intelligenciát szabályozó törvények. A Kínai Kibertér-Felügyelet (CAC) hozta létre az internetes információs szolgáltatást az algoritmikus hirdetések kezelésére vonatkozóan. Ez olyan átfogó előírást tartalmaz, mely a felhasználók tájékoztatására szolgáló algoritmusok minden formáját célozza. A szabályozás célja a nemzetbiztonság és a társadalmi érdekek védelme, különös tekintettel a dezinformáció terjesztése elleni küzdelemre, valamint a kiskorúak és az idősek biztonságának megőrzésére irányul.¹²

⁹ New UK initiative to shape global standards for Artificial Intelligence-<https://www.turing.ac.uk/news/new-uk-initiative-shape-global-standards-artificial-intelligence> (letöltés ideje: 2022.09.20.)

¹⁰ <https://www.ftc.gov/about-ftc/contact>

¹¹ AI Risk Management Framework. Second Draft. August 18. 2022. 2.o. <https://www.nist.gov/itl/ai-risk-management-framework> (letöltés ideje: 2022.09.20.)

¹² TOWNSHEND i.m.

Nemzetközi viszonylatokban a mesterséges intelligenciával kapcsolatos jogszabályi keretek megoldására való törekvések több országban is folyamatosan zajlanak, de a cikkben csak az egyes nagyobb országok jelenlegi kiemelkedő szabályozásait vettem figyelembe.

2.2. Belföldön

Az Európai Uniói tagságunk révén idehaza az innovációs és technológiai miniszter kezdeményezésére 2018. október 8-án felállították a Mesterséges Intelligencia Koalíciót, melynek alapvető célja a mesterséges intelligencia fejlesztési kereteinek és irányvonalainak meghatározása szakmai fórum keretein belül, Magyarországon folyó mesterséges intelligenciával kapcsolatos stratégiák kialakításában, továbbá az általuk generált társadalmi-gazdasági hatások elemzésében.¹³

Az országok törekednek a megfelelő jogszabályi háttér kidolgozására ezen az új területen, és mindig csak kis lépésekben teszik, tesztelik nemcsak a technológiai fejlesztéseket, hanem azzal párhuzamosan a jogalkotás határait is feszegetik. Ezáltal az eredményekből következtetéseket vonhatnak le a hatásosságukról. Ugyanezt tapasztalhatjuk a fent említett uniós jogszabálytervezet (COM(2022) 496) kapcsán, amely a szerződésen kívüli polgári jogi felelősségre vonatkozó szabályoknak a mesterséges intelligenciához való hozzáigazításáról szól, mégis pusztán - meghatározott feltételek fennállta esetében - a bizonyítási teher megfordításáról rendelkezik, nem törekszik ettől mélyebb szinten harmonizálni a nemzeti kártérítési szabályokat.

Egy fajta tesztelési fázisban, de mégis a kezdeti jogszabályok megalkotása zajlik mind az európai uniós szinten, mind az egyes országok esetében, világszerte. Az igazságszolgáltatásban, ahhoz, hogy jelentősebb szerepeket foglaljon el a mesterséges intelligencia, véleményem szerint jelentős mennyiségű és részletességű szabályozásra lesz szükségünk, ugyanis azon tényt még se hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy az igazságszolgáltatás a Montesquieu-féle hatalommegosztási elmélet egyik pillérét képezi. A mesterséges intelligencia nem megfelelő szabályozása az igazságszolgáltatás területén, kiszámíthatatlan következményeket okozhatna.

Arra lehet következtetni, hogy elsődlegesen a mesterséges intelligenciával kapcsolatos jogi kérdés körök kerüljenek szabályozási terítékre, és ha ez megfelelővé válik, abban az esetben lehetne a mesterséges intelligenciát az igazságszolgáltatás kereteibe integrálni. Utána viszont külön jogszabályokat kellene alkalmazni az igazságszolgáltatásbeli mesterséges intelligenciákkal szemben, mert az ottani jogi szabályozások további követelményeket támasztanak, amiket be kell tartani az eljárások esetén, ezért nem lehetne őket csak a sima általános szabályozás alá vonni, leginkább a felelősség miatt. Ugyebár minden mesterségnek meg vannak a felelősségi kérdései. Emiatt kell álláspontom szerint egy külön jogász feladatot végző mesterséges intelligencia szabálykeret megalkotásának szükségessége vetül fel, amiket az eljárási szabályokkal harmonizálni kell, a megfelelő eredményesség érdekében.

Az alábbiakban az MI rendszerek igazságszolgáltatásban való bevezethetőségét elemzem.

3. Mesterséges intelligencia és digitalizáció az igazságszolgáltatásban nemzetközi és belföldi viszonylatokban

¹³ NAGY Adrienn: A mesterséges intelligencia és a digitalizáció jelentősége és lehetséges hasznosítási területei az igazságszolgáltatásban. - 2020/2. (75.) e-külszám.
<https://infojog.hu/dr-nagy-adrienn-a-mesterseges-intelligencia-es-a-digitalizacio-jelentosege-es-lehetseges-hasznositasi-teruletei-az-igazsagszolgalatasi-2020-2-75-e-kulonszam/> (letöltés ideje: 2022.09.30.)

Nemzetközi szempontból kiemelkedő jelentőségű, hogy 2018-ban az Igazságszolgáltatás Hatékonyságáért Felelős Európai Bizottság elfogadta az Európai Etikai Chartát a mesterséges intelligencia használatáról a igazságszolgáltatási rendszerekben és környezetükben.¹⁴ Olyan alapelveket foglal magába, melyeket a jogalkotóknak, igazságügyi szakembereknek, valamint politikai döntéshozóknak a mesterséges intelligenciával kapcsolatosan az igazságszolgáltatásban figyelembe kell venniük, ennek egyetlen célja az igazságszolgáltatás hatékonyságának és minőségének javítása. Röviden a nagyvilágban, hogyan is vesz részt ezen területen a mesterséges intelligencia:

- *Argentína:* Prometea AI telefonon felhívható intelligens program, ami ügyiratszám alapján készít határozat-tervezeteket, valamint korábbi precedensek alapján javaslatot is tud tenni a bírói ítéletre vonatkozólag. Sherlock Legal, ami jogi kérdésekre válaszol esetjogi adatbázisból.¹⁵
- *Észtország:* A korábbi pilot ellenére nem fejlesztenek mesterséges intelligenciával rendelkező robotbírókat, de fenntartják annak lehetőségét, hogy a jövőben a bírák és bírósági tisztségviselők munkáját mesterséges intelligencia segítse.¹⁶
- *USA:* DoNotPay, jog tanácsadást kínál a bírósági ügyek és jogi adatok alapján.¹⁷
- *Hollandia:* Online Scheidingsloket, olyan online felület, ahol a polgárok könnyen megindíthatják a házassági bontópereiket.¹⁸

Belföldön kicsit lassabban terjed a mesterséges intelligencia ezen a téren, szorosan összekapcsolódva a digitalizációval. Már vannak előrelépések a technológia terén, mint a Via Video rendszer, amely az eljárás és annak egyéb alanyainak távmeghallgatását teszi lehetővé. A Digitális Bírósági Projekt kapcsán az Ítélezési Támogató Rendszer (ÍTR), az Ügyfél Iratbetekintő Rendszer (ÜIR), továbbá a Lajstromirodai Iratbetekintő Rendszer (LIR) került bevezetésre. Kiemelendő, hogy kötelezővé vált az a bíróságokkal való elektronikus kapcsolattartás és az e-akta. Másik jelentősebb fejlesztés a Pécsi Tudomány Egyetemhez kötődik, aminek hallgatója iLex nevű csevegő robotot fejlesztette ki, ami az IBM Cloud termékre épített, ami tárhelyet és fejlesztőrendszert biztosít a kognitív technológiás innovációhoz.¹⁹

4. Mesterséges intelligencia mint bíró?

A bírói feladatkör egészen összetett és aktivitást feltételez, mivel kommunikál a felekkel, képviselőkkel, vitát rendez, tárgyalást vezet stb. A bírói székben úgy jelenhet meg az MI, hogy kizárólagosan ő fogja helyettesíteni a bírót, vagy mint ahogy már az USA gyakorlatában is megjelent

¹⁴ European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ): European ethical Charter on the use of Artificial Intelligence in judicial systems and their environment. <https://rm.coe.int/ethical-charter-en-for-publication-4-december-2018/16808f699c> (letöltés ideje: 2022. szeptember 30.)

¹⁵ Florencia ROSATI – Mariana Lamarca VIDAL: Artificial Intelligence 2022. Argentina <https://practiceguides.chambers.com/practice-guides/artificial-intelligence-2022/argentina> (letöltés ideje: 2022.09.30.)

¹⁶ Maria-Elisa TUULIK: Estonia does not develop AI Judge <https://www.just.ee/en/news/estonia-does-not-develop-ai-judge> (letöltés ideje: 2022.09.30.)

¹⁷ Andrew PAUL: This AI chatbot will be playing attorney in a real US court <https://www.popsoci.com/technology/ai-chatbot-lawyer-donotpay/> (letöltés ideje: 2022.09.30.)

¹⁸ PÁLFI Dóra: Feltűnő és eltűnő jogi technológiai szolgáltatások és szereplők – Egy holland online vitarendezési tanulságos története <https://arsboni.hu/holland-online-jogszolgalattas/> (letöltés ideje: 2022.09.30.)

¹⁹ NAGY i.m.

(bűnisméltési hajlandóság kimutatásához, valamint ítélet meghozatalhoz szükséges információk összegyűjtéséhez alkalmazzák), hogy a bírói feladatok egy részét magára veszi.²⁰

Véleményem szerint mindkét előbb említett betöltött szerepe a bírói feladatkörben a mesterséges intelligenciának eléggé hasznos. Közös pozitív vonás, hogy a bírói ügyterhet jelentősen csökkentené a jelenlétük, gyorsabban lefolytathatóvá válnának a tárgyalások, a nyári ítélezési szünetben sem kell megállni az ügyintézésnek, könnyebben eljárhatnának a külföldiek ügyeiben is a nyelvi korlátok akadály nélkül is. Negatív vonásai a jelenlegi kiszámíthatatlanságba rejlik, a meghibásodások, munkapiac erős befolyásolása, mivel sok ember munkáját szüntetné meg az alkalmazása.

A technikai gyors fejlődés miatt eléggé nehezen szabályozható a kérdéskörük, eléggé instabil lenne az alkalmazásuk és nem éppen jogbiztonságot eredményezne, ami az igazságszolgáltatás területén nem éppenséggel kecsesítő.

Ha feltesszük a kérdést, hogy végül is, ha most bevezetnék a mesterséges intelligencia által vezérelt bírót, milyen problémákkal találnánk hirtelen magunkat szembe? Elsődlegesen is a technikai része a legfontosabb. Egy olyan fajta algoritmust kéne hozzá kifejleszteni, ami folyamatosan frissítené a jogszabályi hátteret, valamint maga a felek által elmondottak értelmezésére is készen kellene állnia, egész magas szinten például az eltérő nyelvjárástól is. A meghibásodások bejelentését be kellene programozni arra az esetre, ha történe valamilyen hálózati hiba, hogy ne kerüljenek emiatt egyes információk rossz értelmezésre, esetleg rossz ítéletet ne alapozzanak meg.

Említettem, hogy a bírósági eljárás hosszát jelentősen lerövidítené a mesterséges intelligencia alkalmazása, ami kifejezetten nagy előnyökkel jár, mivel a döntések jogalapjának meghatározása során elemzi az ítélezési gyakorlatot és a jogi doktrínákat, így a jogi érvek kutatása alig néhány másodpercre lenne szűkíthető. Ez egyben veszélyforrást is hordoz magában, mivel az algoritmust nem egyértelműen előírt emberi szabályok vagy döntések sora határozza meg, hanem az hozzáférhető adatokból vonja le a következtetéseket, így a mesterséges intelligencia öntanulása olyan eredményekhez vezethet, amelyek nem előre láthatók. Ez abból fakad, hogy a mélytanulási alkalmazásokban az algoritmusrétegek az emberi agy működéséhez hasonlóan, mesterséges neurális hálózatokat alkotnak. A neurális hálózatok esetén a gépi tanulásban leírt súlyozási rendszer oly szinten bonyolult, hogy nem tudja a választ megindokolni.²¹

Több fajta jogi jellegű elvárás is felvetődik, amik a bírósági eljárás megkerülhetetlen jellemzőinek is minősülnek, mint:

- *bírósághoz fordulás joga*: az Emberi Jogok Európai Egyezménye (EJEE) 6. cikke alapján, garantálását leginkább az alternatív vitarendezési rendszerek miatt kell kiemelni;
- *kontradiktórius jelleg*: érintettek joga a döntések megértéséhez és vitatásához;
- *fegyverek egyenlőségének elve*: a technológia a felek között nem okozhat egyenlőtlenséget;
- *bírói függetlenség és részrehajlás-mentesség elve*: az eredeti bírói mérlegelési jogkörbe tartozó területekre a mesterséges intelligenciát alkalmazó technológiák beszivároghatnak, ahol már a bírói döntések standardizálódna, aminek az alapját statisztikai számítások adnák, amelyek más bíróságok döntéseiből állnának össze;

²⁰ NAGY i.m.

²¹ CHRONOWSKI Nóra – KÁLMÁN Kinga – SZENTGÁLI-TÓTH Boldizsár: Régi keretek, új kihívások: a mesterséges intelligencia prudens bevonása a bírósági munkába és ennek hatása a tisztességes eljáráshoz való jogra. *Glossa Iuridica* 2022/4., 7-38.o.

- *jogi képviselőhöz való jog*: ügyvédek hozzáállása ismeretlen eddig.²²

Az eljárási alapelvek közül a *bírói függetlenség és részrehajlás-mentességhez* külön hozzáfűzném, hogy ezt a területet kifejezetten megerősítené a mesterséges intelligencia, mivel ebben az esetben a robot bíró befolyásolása (tehát érteni lehet ezalatt a megvesztegetést, vagy éppen a felek és védők érzelmi zsarolását, valamint a bíró saját érzelmeit, jellemének tulajdonságait, esetleges más külső ráhatást stb.) egyszerűen képtelenség lenne. Habár ez elég radikális és kegyetlen lenne, mert ezáltal a méltányosság elveszne, és maximum a korábbi precedens döntések sorai közül szűrődne ki egy minimális mértékű méltányosság.

Az előbb említett külső hatások a döntés meghozatalakor nagy befolyást képesek gyakorolni a bíróra, aki ezáltal különböző döntést hozhat adott esetekben. 2010-ben Izraelben jelent meg egy tanulmány „*A bírói döntésekben szerepet játszó külső tényezők*” címmel, amiben eléggé meglepő eredményeket taglalnak. A bírák nagyobb valószínűséggel fogadták el a fogvatartottak feltételes szabaddlábra helyezése iránti kérelmet a nap elején, mint végén. Ezáltal a fogvatartottak esélyei a feltételes szabaddlábra helyezés tekintetében a kétszeresére nőtt, ha az ügyét a büntetés végrehajtás elején tárgyalták, és nem az ülés későbbi szakaszában. A fogvatartottak 65%-át helyezte feltételes szabaddlábra reggel egy bíró, de ez az arány a az első ülés végére majdnem nullára csökkent. Habár az uzsonna szünet után ez az érték vissza ugrott újra 65% környékére. Ez a mint megismétlődött a második és harmadik ülésen is.

Ez alapján jöhet szóba a mesterséges intelligencia újra, hogy segíthet a fáradtság, éhség, vagy érzelmi labilitások adta kiküszöbölésre. Habár ezen tanulmányban felhozták az elfoglaltság kérdéskörét is. A mesterséges intelligenciával történő döntéshozatal azonban különböző, ember által létrehozott, strukturális elfoglaltságokat tárhat fel, amelyek a jogrendszerből, a mesterséges intelligencia képzési adataiból vagy magában a mesterséges intelligencia programozásából erednek. Példaként hozható fel a Correctional Offender Management Profiling for Alternative Sanctions (röviden: COMPAS) nevezetű kockázatértékelő szoftver, melyet a vádlottak jövőbeli bűncselekmények elkövetésének valószínűségének előrejelzésére használtak, de meglepő módon elfoglaltságot mutatott az afroamerikai vádlottakkal szemben.²³ Ez pedig visszavezet minket az eljárás során betartandó alapelvekhez leginkább a *fegyverek egyenlőségének és a bírói függetlenség és részrehajlás-mentesség elvének* kérdésköréhez, amiből kiindultunk.

Végeredményében az elfogulatlan ítélkezést gátló körülmények kiiktatásából megnő az előnye a mesterséges intelligencia bírókénti alkalmazásának.²⁴

Egy másik kérdéskör, hogy az esetleges eljárási hibákért, vagy a téves ítéletekért ki fogja a felelősséget vállalni? Kiket említhetünk meg első sorban felelősként:

- gyártót,
- programozót
- vagy a mesterséges intelligenciát alkalmazó bíróságot?

Ez egy igen nehéz kérdés. Maga a mesterséges intelligencia azon információkból táplálkozik, amiket belé programoztak és az önmaga által tanult információkból. Itt jön képbe viszont az emberi

²² TÓTH András: A Mesterséges Intelligencia hatása a bíróságra. https://www.researchgate.net/publication/349252190_A_MESTERSEGES_INTELLIGENCIA_HATASA_A_BIRA_SKODASRA (letöltés ideje: 2022.09.30.)

²³ Thomas Julius BOUCZ: Artificial Intelligence in Court. Legitimacy Problems of AI Assistance in the Judiciary. Retskraft – Copenhagen Journal of Legal Studies/ Volume 2, Number 1, Spring 2018. <https://static1.squarespace.com/static/59db92336f4ca35190c650a5/t/5ad9da5f70a6adf9d3ee842c/1524226655876/Artificial+Intelligence+in+Court.pdf> (letöltés ideje: 2022.10.01.)

²⁴ LŐRINCZ György: A mesterséges intelligencia alkalmazásával hozott döntés jogi megítélésének egyes kérdései. *Gazdaság és Jog*, 2019/4., 1-7.o.

vonása és hasonlósága az emberi bíróhoz. A bíró is azon információkat tudja, amiket megtanult a tanulmányai, a munkahelyi tapasztalatok során és ezekből próbál következtetéseket levonni, de még így is előfordulhat a hibás döntés meghozatala. Az mesterséges intelligencia se más. Így a saját véleményem szerint a felelősségi kérdést elsődlegesen rá kell hárítani valamelyik alanyra, akit majd a jogalkotó kiválaszt és a gyakorlatban, majd kiforrja magát, hogy mégis melyik lesz a helyes út, mivel az MI-re nem lehet hárítani a felelősséget, mivel amíg nem kap jogalanyiságot addig nem beszélhetünk a rá való felelősség áthárításról. Habár ez egy elég meredek elképzelés és eléggé a jogbiztonsággal ellentétes felvetés.

A technikai és az elektronikai fejlődés tekintetében, ki kell hangsúlyozni a kiberbűnözés lehetőségét is. A mesterséges intelligencia által vezérelt bírók meghekkkelése és döntéseik felülírása, általuk kezelt információkhoz való hozzáférés elég súlyos helyzetet eredményezhet minden téren, az igazságszolgáltatást alapjaiban képes lenne megrengetni, talán romba is dönteni. Erre kell felkészülni és hangsúlyt fektetni, a várható jogi szabályozások adta védelem előkészítésekor.

A mesterséges intelligenciával rendelkező bíróval kapcsolatosan számomra van egy másik felvetésem, ami mellett szintén nem mehetünk el, ez pedig maga a tekintély kérdésköre. Ugyebár a rendes bíró jogász diplomával, doktori címmel és szakvizsgával rendelkező személy. Ebből mindenki számára kikövetkeztethető, hogy tanult, olvasott emberről beszélünk, akiről feltételezhető, hogy jártas a jog világában. Ezzel szemben pedig a robot bíró jelenléte azt az érzést keltheti, hogy egy „*lelketlen masina*” dönt az életünk egy részéről a belé programozott adatok alapján, meg amit ő maga tanult az algoritmus segítségével, továbbá a gép „*léte*” feltételezi egyből az emberben, hogy az bármikor meghibásodhat. Annak ellenére is, hogy a rendes bíró is hozhat nem megfelelő ítéletet. De mégis szerintem képesek vagyunk az emberi hibákat jobban elfogadni, egy élő személytől, akit elismerünk szakmai sikerei és tudása miatt, mint egy robot bírót, akit csak beprogramoztak, hogy döntsön, akármennyivel több tudással rendelkezzen is a rendes bíróhoz képest.

Annyit említenék még meg, hogy a jog nem tökéletes, vannak benne joghézagok, homályos fogalmak stb. Ami szintén nehezíti a mesterséges intelligencia jelenlétét, majd mint bíró ugyanis ezen fajta tökéletlenségek kikerülésére, orvoslására is készen kell állnia a jövőben, ami szintén a megalkotásának problematikájában vetülhet fel.

A mesterséges intelligencia bírókénti megítélésének összefoglalásaként, élnék a közgazdaságban ismert SWOT analízis²⁵ módszerével.

Erősségei	Gyengeségei	Lehetőségei	Veszélyei
Ügy terhek csökkentése Gyors eljárások Nagy mennyiségű információ kezelése Jogszabályi háttér folyamatos frissítése és hatályossága	Méltányosság hiánya Tekintély hiánya Programozás milyensége Jogrendszer hézagainak nem megfelelő kezelése Emberi nyelv sajátosságainak ismerete	Bírói függetlenség és részrehajlás-mentességének megtartása Bírák melletti segítségnyújtás	Technikai hibák kiberbűnözésnek való kitettség Emberi munkaerő csökkentése Nem megfelelő jogszabályi háttér esetén felmerülő problémák Felelősség kérdése

25 A SWOT analízis egy egyszerű elemző módszer, ami az értékelést segíti elő. SWOT = S – erősség (angolul: strengt); W – gyengeség (angolul: weakness); O – lehetőség (angolul: opportunity); T – veszély (angolul: threat)

5. Összefoglaló

A mesterséges intelligencia technológiája rengeteg potenciált hordoz magában, bármilyen területre nézve. Jelenleg egy csetlő botló kisgyermek szintjén áll a bizonytalanságaival, és a világra mutakozó nehézségeivel. Rengeteg lépcsőfok megtétele szükséges, hogy minden szinten megfelelővé váljon az egyes szakmák által megkívánt területeken, hogy az embereket segítsék. Szerintem az ilyen fajta gyors ütemű fejlődés, ami a mai világban tapasztalható, szerintem az évszázad végére a mesterséges intelligencia egy olyan magas fokon fog állni és a mindennapi élet még szervezesebb részét fogja képezni, hogy a jogalkotók dolgát igen csak megfogja nehezíteni, ami a fejlődés rohamléptű tempója és az újabbnál újabb technikák megalkotásával fog jelentkezni.

A bírói léte a mai világban még várat magára, abban a szempontból, hogy jelentőség teljesebben töltsen be eme pozíciót. Ehhez szükségesen a megfelelői jogszabályi háttér biztosítása az alkalmazásához, valamint a vele szemben felmerülő kételyek orvoslásával válhat azzá, amit az emberek elvárnak tőle. Saját véleményem szerint ha ezen tökéletesebb robot bírák meg is alakulnak majd a jövőben, nem tartanám jó ötletnek, hogy teljes egészében felváltsa az emberi bírákat és onnantól kezdve az a szakma megszűnne, mert tökéletesen helyettesíthető. Ahhoz, hogy a gazdaságban jelentősebb károkat ne okozzunk, (most itt leginkább a munkaerőhiányra gondolok), szerintem csak helyettesítésként váljanak, majd alkalmazandóvá. Olyan esetekben, mikor tényleg egy adott időszakban rengeteg ügy fut be, ítélezési szünetben se álljon meg az ügyek feldolgozása vagy a bíró személyes dolgai miatt, helyetteseként vezetheti az ülést, annak elnapolása nélkül.

Ha felmerült a robot bíró lehetősége, akkor egy idő után felfog merülni a többi eljárási szereplő automatizálása (leszámítva a feleket, tanúkat, szakértőket), leginkább az ügyvédek és az ügyészek. Mert itt már a beprogramozott és tanult válaszreakciókat futtatnák egymás között, hasonló információk birtokában.

Nagyon érdekes területnek vélem a mesterséges intelligencia joggal összekapcsolt területét, és örömmel várom a jövőbeni fejlődését.